

MAXIMUM LÉTMINIMUM TISZABŐ

▷ SZÖVEG: HORVÁTH ÁDÁM | FÉNYKÉP: MITRIK DÓRA

Gyerekhad, szegénység, méricskélő pillantások; hiába a nyugodt, falusi környezet, tapintható a feszültség. A csoportba verődött gyerekek – jobb híján – az elhanyagolt házak között ütik el az időt. Nyári szünet van, szabadság. Legalább ezt nem vehetik el tőlük...

Az európai demográfiai helyzettel kapcsolatos kutatások eredményei egyértelműen az elöregedő társadalom képét vetítik elénk, és ezzel szoros összhangban állnak a magyarországi adatok is. Az efféle trendekhez igazodni azonban nem kötelező: egy-egy kisebb terület, térség vagy falu bőven kibújhat „statisztikai kötelezettségei” alól. Közéjük tartozik a Nagykunságban található Tiszabő is.

Láthatósági mellénybe öltözött alakok tisztítják az árkot a falu határában, ahogy a központban is a falu tisztán tartásán fáradozó közmunkásokkal találkozni. Helyben szinte semmilyen más lehetőség nincs az elhelyezkedésre, a periférikus területekre jellemző hiányos tömegközlekedés sem segíti a környékbeli munkavállalást. Pedig nem volt ez mindig így...

A Szolnoktól északkeletre található Tiszabő földrajzi helyzete akár idillinek is mondható: nyugatról a Tisza határolja, a többi oldalról pedig mezőgazdasági területek szegélyezik. Ennek megfelelően sokáig ez az ágazat biztosította az itt élők megélhetését, annak ellenére, hogy az itt hulló éves csapadékmennyiség csupán 500 milliméter körül mozog. A 19. században az ipar is „betette a lábát” ide, és jelentős szerepet töltött be a falu életében – az egykor prosperáló településről sokat elmond, hogy még járási székhely is volt. Csakhogy az 1857-ben Debrecen és Szolnok között megépült vasútvonal elkerülte Tiszabót, s ennek „eredményeként” a falu ki is került az ipar sodrásából.

A MEGÉLHETÉS KÜSZÖBÉN

SOK GYEREK SZÁMÁRA AZ ISKOLAI JELENTI AZ EGYETLEN LEHETŐSÉGET A RENDSZERES ÉTKEZÉSRE

A közmunkán kívül helyben szinte semmilyen más lehetőség nincs az elhelyezkedésre, a periférikus területekre jellemző hiányos tömegközlekedés sem segíti a környékbeli munkavállalást.

FELHŐTLEN(?) GYERMEKKOR ▶

A FALUBAN ÉLŐ FIATALOK GYAKRAN HAGYJÁK OTT AZ ISKOLÁT 16 ÉVESEN, VAGY MÉG KORÁBBAN – ÍGY TEREMTVE IDŐT CSALÁDFENNTARTÓ ÉS SZÜLŐI FELADATAIK ELLÁTÁSÁRA

VAKVÁGÁNYON, HÁTRAMENETBEN

A falu mai lakóinak többsége a szocializmusban hozott döntések eredményeként született Tiszabőre: az 1960/61-es tévesztési kampány és az 1960-as MSZMP KB-határozat (amely próbálta felszámolni a hazai szegregátumokat) többnyire a városokat övező falvakat érintette új, többségében cigány származású lakosság beáramlásával. A Jász-Nagykun-Szolnok megyében zajló kitelepítések során a családok egy részét Tiszabőre költöztették, melynek következtében az addig a faluban élő lakosság folyamatos elvándorlása vette kezdetét.

Ezt követően Tiszabót egy 1968-as MSZMP KB-határozat a fejleszteni nem kívánt te-

Tiszabót egy 1968-as MSZMP KB-határozat a fejleszteni nem kívánt települések közé sorolta: megszüntették a tiszai kompot, a kisvasutat is felszámolták, később a tiszai hajójárat is leállt.

lepülések közé sorolta: megszüntették a tiszai kompot, a kisvasutat is felszámolták, később a tiszai hajójárat is leállt, ezzel pedig a helyiek piacozási lehetőségei is megszűntek. Mivel Tiszabő csak a folyami közlekedés révén tudott részt venni a kistérség életében, a korábban fontos átkelőhely mesterségesen létrehozott zsákfaluvá csökevényesedett. A szocializmus utolsó éveiben bezártak az üzemek, valamint az intenzív mezőgazdasági termelésnek is befellegzett. E folyamatok hatására Tiszabő

elszegényedett, etnikailag szegregált és belső periferiára szorult településsé züllött.

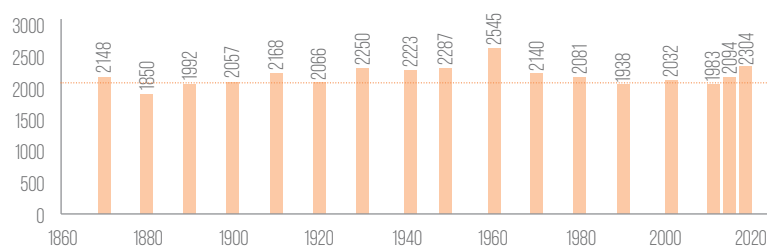
A rendszerváltást követően a falu hanyatlása tovább folytatódott; a téesz megszűnése, a kárpótlási ügyek és az önkormányzat által elkövetett szabálytalanságok csak súlyosbították a helyiek problémáit. A falu a piacgazdaság színpadán sem jutott komoly szerephez – minderről hüen árulkodik, hogy 1988 és 2007 között a lakosok reáljövedelme több mint 25%-kal esett vissza. A tiszabőiek átlagjövedelme ekkorra az országos átlag 15%-át(!) sem érte el, amivel a 2010-es években több alkalommal is „kivívták” a Magyarország legszegényebb települése címet.

POLARIZÁLT SZEGÉNYSÉG

A falut egy csatorna vágja ketté. A víz déli oldalára eső „fejfalú” teszi ki a település nagyobb hányadát, míg a csatorna másik oldalán egy sokkal kisebb és teljesen más világ terül el. Annak ellenére, hogy az egész településből süt a szegénység, a falu vonatkozásában is jelentős különbségek tapasztalhatóak a centrum és a periféria között. A központi rész csendes, nyugodt, tiszta és a közbiztonság is jónak mondható, a helyi viszonyokhoz mérten jó életkörülményekkel. A csatornán túli terület már rendezetlenebb, a közbiztonság rosszabb, az itteni lakosok életminősége igen gyenge. A helyiek körében csak „kínai negyedként” ismert faluszeglet hangulata jobbára mediterránnak mondható, és merőben más életmód jellemzi, mint a falu nagyobbik felének helyzetét. Itt a teljes elhagyatottság képe tárul elénk, ahol a lepusztult házak látványát kóbor kutyák csaholása festi alá. Este viszont megindul az élet: felcsendülnek az első mulató dallamok, majd újabb és újabb hangszórók melódiái teszik eklektikussá a szimultán zenei kínálatot.

A helyiek körében csak „kínai negyedként” ismert faluszeglet hangulata jobbára mediterránnak mondható, és merőben más életmód jellemzi, mint a falu nagyobbik felének helyzetét.

◀ TISZABÓ ÁLLANDÓ NÉPESSÉGÉNEK ALAKULÁSA, 1870–2017

KORAI ÖRÖM

A FIATALOK KÖZÖTT BÖVEN AKAD, AKI MÁR 14-15 ÉVES KORÁRA SZÜLŐVÉ VÁLIK

„VAKÁCIÓ”

A SZEGÉNYSÉG KÖVETKEZTÉBEN LUXUSCIKKNEK SZÁMÍTÓ JÁTÉKOK HIÁNYÁBAN A GYEREKEK A NYÁRI SZÜNIDEJÜK NAGY RÉSZÉT AZ UTCÁN VAGY A SZABADBAN TÖLTIK – REGGELTŐL EGÉSZEN SÖTÉTEDÉSIG

FIATALOSAN, MUNKA NÉLKÜL

Tiszabó népessége az utóbbi másfél évszázad során jobbára állandónak mondható (míg 1870-ben 2148 fő, addig 2017-ben 2304 fő volt a lakosok száma). A itteni társadalom fiatalodó jellegét ugyanakkor már a 2011-es népszámlálási adatok is jól szemléltették: a tiszabói családokban élő gyermekszám a falvak országos átlagának kétszerese volt. A fiatalok kiemelkedően magas arányát jól szemlélteti, hogy minden ötödik falubeli még nem töltötte be a hetedik életévét, tízből négy tiszabói lakos pedig még gyermekkorú (14 éves vagy fiatalabb) – ezzel megyei szinten élen jár. Az időskorúak (60 év feletti) tábora ezzel szemben mindössze 6%-ot tesz ki, ami ugyancsak térségi negatív rekord. A falu eltartóképességének alacsony szintjét jelzi, hogy 100 aktív korúra 71 gyermekkorú és 11 időskorú jut.

Tiszabó azonban nemcsak a kistérség legfiatalabb települése, de a munkanélküliség is itt a legnagyobb – az országos átlag négyszerese! Nem meglepő, hogy mindez szorosan összefügg az iskolai végzettséggel: a falu lakóinak alig kétharmada rendelkezik alacsony végzettséggel, és megyei szinten itt a legmagasabb azok aránya, akik az általános iskola első évfolyamát sem tudták befejezni. Az 1980-as évek végétől az 1990-es évek közepéig a tiszabói általános iskolában a diákok egy részét – kísérleti jelleggel – reformpedagógiai (Waldorf-, illetve Freinet-) módszerrel tanították, azonban a látványos eredmények ellenére az önkormányzat befejezte a programot.

A falubeliek első számú (hivatalos) megélhetési forrását jelenleg a közmunkaprogram jelenti, a háztartások negyötödében él legalább 1 fő közfoglalkoztatott. Minden negyedik aktív korú tiszabói a közmunkaprogramban dolgozik, aminek keretében a falut tartják tisztán, zöldséget termesztenek, néha pedig drótot fonnak vagy vályogtéglát vetnek. Az itt szerzett bért mezőgazdasági idénymunkával, budapesti lomizással, valamint gyógynövények – csalán és mályva – gyűjtésével tudják kiegészíteni.

A fiatalok kiemelkedően magas arányát jól szemlélteti, hogy minden ötödik falubeli még nem töltötte be a hetedik életévét, tízből négy tiszabói lakos pedig még gyermekkorú.

LÁTHATLAN KERÍTÉS

A ZSÁKFALU NEMCSAK A MUNKAVÁLLALÁS SZEMPONTJÁBÓL HÁTRÁNYOS: A HÁZIORVOS HETENTE CSUPÁN EGYSZER LÁTOGAT IDE. SÜRGŐS ESETEKBE AKÁR 20–40 KM-T IS UTAZNI KELL – HA EGYÁLTALÁN VAN MIVEL

SZELÍD TEKINTETEK

A FALUBAN TÖLTÖTT IDŐ ALATT GYAKRAN AKKOR IS MOSOLYT LÁTTUNK A GYEREKEK ARCÁN, AMIKOR IGAZÁN NEM SZÁMITOTTUNK VOLNA RÁ...

A KÍNAI NEGVED EGYIK KERTJÉBEN
MÉG A TIKKASZTÓ MELEG SEM SZAB HATÁRT A JÓKEDVNEK

KÜSZÖBÖN

A falu külső jegyei alapján látható nélkülözést az adatok is alátámasztják: az egész falu mélyen a számított szegénységi értékhatár alatt él. Egy átlagos tiszabői háztartásban 6 fő lakik, ahol az 1 főre jutó bevétel 30 ezer Ft körüli. Ez éppen csak meghaladja a szegénységi küszöböt, ugyanakkor a felét sem éri el a létminimumnak (ami 2016-ban 71 800 forint volt).

A 2000-es tiszai árvíz, amely a falu lakásállományának jelentős részét megrongálta, esélyt adott az elvándorlásra, hiszen állami segítséggel sokan a megye más részein, elsősorban Fegyverneken, Törökszentmiklóson vagy Szolnokon építettek vagy vásároltak új házat. Akik később döntöttek az elköltözés mellett, már nem voltak ilyen szerencsések: a településen álló ingatlanok eladhatatlanok, ezért azok, akik bármilyen bevételt szeretnének látni házaikból, jobban teszik, ha lebontják, és az építőanyagot – téglát, cseprepet, gerendát, nyílászárót – értékesítik. Ha ezzel a lehetőséggel sem élnek, más falubeliek távollétükben örömmel megteszik helyettük...

A legtöbb bank ma már nem nyújt hitelt a tiszabőieknek, elsősorban az ingatlanok alacsony értéke és az állandó jövedelem hiánya miatt. A falubeliek egyedül a kisebb hitelintézetek magas kamattal kínált, kis összegű kölcsöneiben bízhatnak, amik a helyiek körében rendkívül népszerűek is.

A falu elzártsága és anyagi helyzete a szolgáltatásokhoz való hozzáférést is megnehezíti. Orvos hetente egyszer rendel, gyógyszertár pedig nincs a faluban. A tiszabőieknek az olyan nélkülözhetetlen dolgokért is utazniuk kell, mint a tüzelő, de ruháért vagy textiláruért is legalább a 8 kilométerre fekvő Fegyvernekig kell eljutniuk. A nagyobb egyházak sem képviseltetik magukat a faluban, helyüket egy kisebb gyülekezet vette át. Szervezett közösségi életről sem tudunk beszélni, mert a kultúrház már több éve bezárt.

Akik bármilyen bevételt szeretnének látni házaikból, jobban teszik, ha lebontják, és az építőanyagot értékesítik. Ha ezzel a lehetőséggel nem élnek, más falubeliek távollétükben örömmel megteszik helyettük...

KIÚT A KIÚTTALANSÁGBÓL

A falu jövője szempontjából az iskola helyzete kulcskérdés, hiszen a lakosság közel felét jelentő általános iskolás vagy fiatalabb korú gyerekek esélye a kitörésre az oktatásban rejlik. A szinte kivétel nélkül halmozottan hátrányos helyzetű diákok olyan szocializációs hiányosságokkal kerülnek az oktatási rendszerbe, amit intézményi keretek között nagyon nehéz bepótolni. Ilyen útravalóval pedig csekély annak az esélye, hogy felnőttként az elsődleges munkaerőpiacon elhelyezkedve ne termeljék újra szüleik társadalmi helyzetét.

A nyomorból kivezető út hosszú és rögös, több generáción átívelő folyamat, melynek első lépését és kezdeti reménysugarát jelentheti a tavalyi év, amikor Tiszabő iskolája már a Máltai Szeretetszolgálat irányításával kezdte meg a tanévet. A szervezet keze munkája már most is látványos eredményeket hozott: megújult az iskolaépület, a szakmai szemléletmódváltás pedig a szakemberek által alkalmazott innovatív módszerekben érhető tetten. A mintaprogram kezdeti eredménye a tanulókon is nyomot hagyott: a viselkedésükben tapasztalható változást a szebb tanulási környezet, az új játékeszközök és az iskolán kívüli programok is segítik. Az általános iskola épületét már virágosládák, folyosóit pedig színes mesefigurák díszítik, lassan pedig az ablakokat védő rácsok is lekerülnek – méltó szimbólumaként a reménytelenség börtönéből való szabadulásnak.

KIHÍVÁSOKKAL KÜZDVE

A FALUBELI SZEGÉNYSÉG REMÉNYTELENNEK TŰNIK, A MÉLYSZEGÉNYSÉG EZEN SZINTJÉBŐL KIMÁSZNI SZINTE LEHETETLEN

A kezdeti reménysugarat jelentheti a tavalyi év, amikor Tiszabő iskolája már a Máltai Szeretetszolgálat irányításával kezdte meg a tanévet.

HORVÁTH ÁDÁM
AZ ELTE PPK OKTATÓJA,
AZ SZTE DOKTORANDUSZA.
A PERIFERIKUS TERÜLETEKEN
ÉLŐ HÁTRÁNYOS HELYZETŰ
KÖZÖSSÉGEKET VIZSGÁLJA

MITRIK DÓRA
KÖZGAZDÁSZ, FOTÓGRÁFUS.
FŐ ÉRDEKLŐDÉSI KÖRE
AZ EMBEREK ÉS A HOZZÁJUK
KAPCSOLÓDÓ TÖRTÉNETEK

FÓKUSZBAN AZ ÉGHAJLATVÁLTOZÁS

2018. ÁPRILIS 28. | SZOMBAT | 10.00–19.00 | MILLENÁRIS, B-CSARNOK

FESTIVÁLJA

TOKIÓ, NEW YORK, MALDÍV-SZIGETEK?

**Fizessen elő a HVG-re egy évre,
és most 500 000 Ft értékű
páros repülőjegyet nyerhet!**

**AZ ELŐFIZETÉS ÁRA 20% KEDVEZMÉNNYEL
26 940 FT.**

MEGRENDÉLÉS: bolt.hvg.hu/repjegy